

Одељење за археологију
Филозофски факултет у Београду
Чика Љубина 18-20, Београд

Београд, 1 децембар 2014. године

Предмет

Мишљење одељенске комисије о захтеву поднетом од стране Драгане Филиповић за признавање дипломе доктора наука стечене на Универзитету у Оксфорду, Велика Британија

Одлука

Комисија Одељења за археологију за признавање страних високошколских исправа, коју чине проф. др Ненад Н. Тасић, проф. др Весна Димитријевић и проф. др Сташа Бабић и, доноси

ПОЗИТИВНО МИШЉЕЊЕ

о захтеву Драгане Филиповић (ЈМБГ 1210976715177) за признавање дипломе доктора наука коју је стекла 2013. године на Универзитету у Оксфорду у Великој Британији. Комисија предлаже признавање ове дипломе.

Образложење

Након детаљног разматрања и анализе докторске тезе под насловом *„Археоботаничко истраживање употребе биљака, гајења усева и прехране животиња од раног до средњег неолита у Чаталхијку у централној Анадолији“* (*An archaeobotanical investigation of plant use, crop husbandry and animal diet at early-mid Neolithic Çatalhöyük, Central Anatolia*) сложни смо у оцени да докторски рад Драгане Филиповић у потпуности испуњава норме и ниво стручности предвиђене докторским студијама на Универзитету у Београду и сасвим је у складу са критеријумима наше академске заједнице. Овај рад се, такође, изузетно добро уклапа у програм археолошких студија на Филозофском факултету у Београду; он доноси нове истраживачке аспекте и методе који су од великог значаја за даљи развој археологије у нашој средини, а резултати рада су од интереса за широку научну публику.

У прилог нашој одлуци износимо главне закључке ове Комисије о докторској тези Драгане Филиповић:

1. Рад на одговарајући, непосредан и разумљив начин поставља нова, до сада неразматрана научно-истраживачка питања која су од директног значаја за археологију и друге дисциплине које истражују историју људског рода.

2. Методе истраживања коришћене током научног рада су савремене, целисходне, прикладне разматрају дате проблематике и успешно примењене у сличним истраживањима у археологији. Од посебног значаја је интердисциплинарни приступ истраживању захваљујући ком су резултати свеобухватни и далекосежни.

3. Резултати истраживања, односно, научна сазнања која рад доноси нуде недвосмислене и детаљне одговоре на задата истраживачка питања и расветљавају различите аспекте проблематике наведене у самом наслову рада. Они представљају значајан допринос археолошкој науци и омогућавају боље размивање људске прошлости. Посебно истичемо релевантност научних закључака за ситуације и примере изван географских, хронолошких и социо-културних оквира на које се истраживање директно односи.

4. Одговарајући ниво стручности аутора рада манифестује се кроз избор адекватних методолошких приступа, прецизност у извођењу анализа, консултовању претходних сродних или комплементарних студија, критички однос према резултатима анализа и њихову интеграцију у ширу интерпретацију људских активности и образаца понашања у прошлости.

5. Поред наведених запажања, која се односе на суштински квалитет рада, посебно истичемо добро конципирану структуру тезе, кохерентност и логичност у излагању предмета, метода и резултата научних истраживања, и јасно истицање непосредних закључака истраживања као и њихових импликација за размивање мноштва других аспеката живота у прошлости.

6. Докторски рад Драгане Филиповић реализован је и одбрањен на једном од најеминентнијих светских универзитета што је несумњиво гарант његове оригиналности, валидности и научне вредности. Својеврсна потврда високог квалитета докторског рада је и чињеница да је он, у интегралном облику, публикован у виду монографије септембра 2014. од стране издавачке куће *Archaeopress Oxford*.

Резиме докторског рада Драгане Филиповић

Докторска теза носи наслов: „Археоботаничко истраживање употребе биљака, гајења усева и прехране животиња од раног до средњег неолита у Чаталхијуку у централној Анадолији“ (*An*

archaeobotanical investigation of plant use, crop husbandry and animal diet at early-mid Neolithic Çatalhöyük, Central Anatolia). Ментор истраживања и писања тезе била је проф. др Ејми Богард (Amy Bogaard) са Универзитета у Оксфорду. Помоћни ментори били су проф. др Глинис Џоунс (Glynis Jones) и др Мајкл Чарлс (Michael Charles) са Универзитета у Шефилду. Докторат је усмено одбрањен пред комисијом у саставу др Рик Шултинг (Rick Schulting) са Универзитета у Оксфорду и проф. др Доријан Фулер (Dorian Fuller) са Универзитетског колеџа у Лондону.

Рад се састоји из око 120,000 речи текста, 53 табеле и 100 илустрација (дијаграма и фотографија). Обухвата и два додатка: апендикс који износи резултате етно-археолошке студије реализоване у руралним областима северне Турске, и апендикс који описује експериментално утврђивање биолошких и морфолошких особина биљног материјала што су неопходни подаци за анализу третмана гајених врста житарица после жетве.

Тема докторског истраживања је утврђивање пољопривредних пракси и различите употребе и намене гајених и дивљих биљака на великом и дуготрајном неолитском локалитету Чаталхијик у централној Анадолији у Турској. Основне податке о овим аспектима живота на неолитском локалитету и њиховој социоекономској улози пружила је анализа археоботаничког материјала (остатака биљака) обављена у оквиру овог докторског рада. Анализирани археоботанички остаци потичу из слојева насељавања који припадају раној и средњој фази неолитског живота у Чаталхијики.

Главни циљеви истраживања били су:

- одређивање најважнијих археоботаничких тафономских фактора и утврђивање њиховог утицаја/ефекта на састав археоботаничког материјала
- разматрање специфичне улоге појединих биљака и активности везаних за биљке у исхрани људи и животиња
- реконструкција пољопривредних делатности и услова у којима су гајене биљне културе
- одређивање функционалне везе између пољопривреде и сточарства
- разматрање социјалних, економских и еколошких аспеката пољопривредне производње на Чаталхијики
- утврђивање места Чаталхијика у региону и у ширем контексту неолита централне Анадолије

У првом, уводном поглављу детаљно су описани тематика и контекст истраживања, наведена су истраживачка питања и циљеви, и истакнут значај њиховог разматрања и разрешавања. Сумирана су

досадашња сазнања из археологије Блиског истока која су у вези са темом и циљевима рада. Изнети су релевантни подаци о Чаталхијку који докторско истраживање постављају у географски, хронолошки и културни контекст. Представљена је структура тезе и укратко описане теме појединачних поглавља.

Друго поглавље нуди преглед досадашњих археолошких сазнања о локалитету и, посебно, сазнања о привреди у Чаталхијку – начинима обезбеђивања хране, расположивим природним ресурсима и њиховој експлоатацији, природној околини и могућностима које је она нудила становницима насеља за развој пољопривреде и сточарства. Размотрени су претходно понуђени модели ране земљорадње у Чаталхијку и шире, на Блиском истоку, и сумирани су резултати археоботаничких и археозоолошких истраживања неолитских локалитета централне Анадолије.

У трећем поглављу исцрпно је описана методологија примењена у истраживачком раду: археоботаничка процедура на терену и у лабораторији, селекција материјала за детаљна испитивања, статистичке анализе (мултиваријабилне технике), избор и примена етно-археолошких модела, интеграција археоботаничких са релевантним биолошким и еколошким подацима.

Четврто поглавље детаљно описује археоботанички материјал предвиђен за даље анализе – макро-остатке дивљих и domestikованих биљака издвојене из археолошких слојева који припадаја у рано и средње неолитским фазама насељавања локалитета – и коментарише његову очуваност, разноврсност, количину и археоботанички састав археолошких контекста. За биљне врсте чији су остаци најзаступљенији дат је ботанички опис и дискутована њихова улога у Чаталхијку.

Пето поглавље подробно описује тафономске процесе у Чаталхијку који су од кључног значаја за разумевање порекла, односно, начина стварања археоботаничке збирке овог локалитета и њеног састава у погледу врста и биљних органа заступљених у археолошким слојевима. Јасно је истакнута чињеница да састав археоботаничког материјала директно зависи од људског понашања – избора и третмана биљака и њихове намене (храна за људе, храна за животиње, сировина). У том смислу, анализиране су две активности документоване на локалитету које су имале највећег утицаја на састав и количину биљака у насељу: 1) чишћење и похрањивање житарица после жетве, и 2) употреба животињске балеге као горива. Импликације ових активности за интерпретацију биљних остатака испитане су применом одговарајућих етно-археолошких модела, разматрањем биолошких карактеристика биљака и статистичким анализама.

У шестом поглављу представљени су резултати многоструких мултиваријабилних статистичких анализа чији је основни циљ био препознавање биљног материјала који потиче од животиња (тј. који је резултат исхране, пре свега, овце и козе – основних домаћих животиња у Чаталхијики), а очуван је захваљујући коришћењу животињске балеге као горива за ватру у неолиту. Надаље, анализе су откриле које биљне врсте представљају корове пољопривредних усева чиме су омогућиле јасно раздвајање материјала који проистиче из две поменуте основне људске активности везане за биљке.

Закључци до којих се дошло у шестом поглављу – које биљне врсте представљају животињску храну, а које расту заједно са људском храном (коровске врсте) – у седмом поглављу тезе служе као основ за детаљно разматрање, с једне стране, аспеката исхране домаћих животиња у Чаталхијики попут избора и хранљиве вредности биљака, сезона испаше, локације пашњака, а с друге стране, услова у којима су расле гајене врсте (житарице и махунарке). За утврђивање услова у којима су гајене пољопривредне културе најпрецизније податке пружају управо коровске врсте, јер су оне 'осетљиве' на количину влаге и светлости, хемијски састав (плодност) земљишта, начин и интензитет обраде земље и слично. Биолошке и функционално-еколошке карактеристике коровских врста, резултати есперименталних, етно-археолошких и других сличних археоботаничких студија су овде послужили као квалитетна основа за анализу и утврђивање пољопривредних пракси у Чаталхијики, на пример метода обраде земље, неговања усева, време сетве, начин жетве, величину поља и њихову удаљеност од насеља, интензитет пољопривреде.

Резултати изнети у седмом поглављу упоређени су са одговарајућим резултатима других анализа обављених на локалитету – геоморфолошким, археозоолошким, изотопским, микроморфолошким и др.

У закључном, осмом поглављу докторског рада резултати истраживања повезани су са истраживачким питањима и дати су јасни и детаљни одговори на сваки од њих. Предложен је модел пољопривредне производње који подразумева интензивну земљорадњу на нивоу домаћинства, мале обрадиве површине лоциране близу насеља, и интеграцију сточарства и пољопривреде на различитим нивоима. Следи дискусија о културно-хронолошком значају резултата са Чаталхијика за неолит централне Анадолије и примењивости аналитичких приступа и закључака на шири географски простор и временски период. У оквиру финалних разматрања закључци рада сагледани су са социо-економског аспекта, са

посебним освртом на место пољопривредне производње у друштвеним релацијама и економици насеља, и њеној улози у социјалној кохезији и егалитарности евидентној у многим сферама живота у Чаталхијуку. У том смислу, генерални закључак је да је пољопривредна производња имала централно место у друштвено-политичким односима ове неолитске заједнице и да је умногоме допринела економској стабилности и континуитету живота на овом месту.

На основу горе изнетог одељенска комисија састављена поводом захтева Драгане Филиповић за признавање дипломе доктора наука стечене на Универзитету у Оксфорду, Велика Британија сматра да овај рад у свему одговара стандардима који важе на Филозофском факултету у Београду те да је треба признати као докторску тезу.

Чланови комисије Одељења за археологију Филозофског факултета у Београду:

проф. др Ненад Н. Тасић

проф. др Весна Димитријевић

проф. Др Сташа Бабић
